

Tematický okruh osobnostní a sociální výchovy
KREATIVITA

**Lekce
5.2**

TVOŘIVĚ ŘEŠÍME MEZILIDSKÉ SITUACE

Michal Dubec

osv

Mgr. Michal Dubec

TVOŘIVĚ ŘEŠÍME MEZILIDSKÉ SITUACE

Tematický okruh osobnostní a sociální výchovy

Kreativita

Lekce 5.2

Vydalo občanské sdružení Projekt Odyssea

Katusická 712, 197 00, Praha 9

www.odyssea.cz

Počet stran: 30

Vydání 1., 2007

Obrázek na obálce a v textu: © Mgr. Anna Pekárková

© Projekt Odyssea, 2007

ISBN 978-80-87145-13-5

OBSAH:

1	Úvod.....	3
1.1	Smysl lekce	3
1.2	Struktura lekce	4
1.3	Úvodní otázky pro učitele i žáky	5
1.4	Očekávaný výstup lekce.....	7
1.5	Témata a cíle lekce.....	7
2	Jak realizovat tuto lekci.....	8
2.1	TÉMA A – Jak učit žáky tvořivě řešit náročné mezilidské situace, do kterých se dostávají	8
2.1.1	Cíle	8
2.1.2	Praktická teorie	8
2.1.3	Doporučený postup	12
2.1.4	Evaluace	15
2.1.5	Seznam aktivit.....	16
2.2	TÉMA B – Jak učit žáky tvořivě řešit běžné mezilidské situace, do kterých se dostávají	17
2.2.1	Cíle	17
2.2.2	Praktická teorie	17
2.2.3	Doporučený postup	17
2.2.4	Evaluace	18
2.2.5	Seznam aktivit.....	19
3	Použitá a doporučená literatura	20
4	Podrobný popis vybraných aktivit	21
	A1 Jde to i jinak?	22
	A2 S tím já nic nenadělám!	24
	A3 Zásobník situací.....	27
	B1 Jak já to jen udělám?.....	28
	B2 Jak my to jen uděláme?.....	29

1 Úvod

1.1 SMYSL LEKCE

Vážení kolegové,
tento text vznikl jako pomůcka pro učitelské sbory, které chtějí týmově zpracovat osobnostní a sociální výchovu do svého školního vzdělávacího programu a do běžné praxe své školy. Smyslem textu je především:

1. Usnadnit učitelům orientaci v základních pojmech, tématech a cílech osobnostní a sociální výchovy (dále jen OSV).
2. Nabídnout ukázky konkrétních postupů a konkrétních aktivit, které je možno využít ve školní výuce OSV.

Lekce OSV jsou vytvořeny jako *průřezové*. Znamená to, že nejsou rozpracovány pro konkrétní ročník nebo předmět. Rozhodnutí o tom, která témata a které cíle bude škola realizovat v jakém ročníku nebo předmětu, zůstává vždy na konkrétní škole. Lekce by měla být realizována průběžně napříč předměty díky spolupráci celého učitelského sboru. Navíc by měla být obohacena dalšími nápady a zkušenostmi učitelů z dané školy.

Studiu konkrétní lekce by měla předcházet celoškolní diskuse o tom, které osobnostní vlastnosti a sociální dovednosti svých žáků chce škola rozvíjet především.

Doporučujeme, aby učitelé z konkrétní školy nejdříve společně prostudovali, prodiskutovali a naplánovali do ŠVP pouze ty lekce, které odpovídají celoškolním prioritám. Ostatní lekce mohou například používat jen ti učitelé, kteří se specializují na příslušná témata.

Věříme, že Vám text pomůže při hledání právě té Vaší cesty k OSV!

Projekt Odyssea, tým projektu „Zavádění OSV do ŠVP“, 2006-20077

**Máme zájem o Vaše nápady a připomínky k této lekci.
Budeme moc rádi, když nám je pošlete na adresu:**

lekce@odyssea.cz

1.2 STRUKTURA LEKCE

Na začátku, v podkapitole *1.3 Úvodní otázky pro učitele i žáky*, stručně přibližujeme čtenářům hlavní témata lekce.

V podkapitole *1.4 Očekávaný výstup lekce* naleznete přesné znění očekávaného výstupu osobnostní a sociální výchovy, ke kterému byla tato lekce vypracována. Jedná se o cílovou vlastnost osobnosti žáka nebo o sociální dovednost žáka, kterou se snažíme rozvíjet.

Podkapitola *1.5 Témata a cíle lekce* obsahuje seznam dílčích dosažitelných cílů, které odpovídají očekávanému výstupu lekce. Dílčí cíle jsou uspořádány do témat označených písmeny A, B, C ...

V kapitole *2 Jak realizovat tuto lekci* naleznete informace o tom, jak můžeme během vyučování naplňovat dílčí cíle OSV. Kapitola 2 je uspořádána podle jednotlivých témat této lekce. Každé téma obsahuje podkapitoly:

- Cíle
- Praktická teorie
- Doporučený postup
- Evaluace
- Seznam aktivit

V kapitole *3 Použitá a doporučená literatura* naleznete přesné informace o zdrojové literatuře.

Poslední kapitola *4 Podrobný popis vybraných aktivit* obsahuje podrobnější popis vybraných aktivit, na které odkazujeme v kapitole 2 (v kapitole 2 naleznete pouze stručnou charakteristiku aktivit).

UPOZORNĚNÍ 1: Cíle lekce je samozřejmě možno naplňovat i mnoha dalšími aktivitami, které v lekci nejsou zmíněny. Výběr konkrétních aktivit a jejich úprava pro danou skupinu a věk žáků je vždy v rukou učitele. Doporučujeme pracovat s lekcí tvořivě.

UPOZORNĚNÍ 2: Důležitým předpokladem pro práci učitele s lekcí OSV je osobní účastnická zkušenost učitele s prožitkovými metodami vzdělávání a postupné ovládnutí těchto metod (plánování cílů, výběr a úprava aktivit, uvádění aktivit, provádění reflexe se žáky, řešení nestandardních situací, sebereflexe učitele...). Vře proto doporučujeme průběžné vzdělávání a výcvik v této oblasti.

1.3 ÚVODNÍ OTÁZKY PRO UČITELE I ŽÁKY

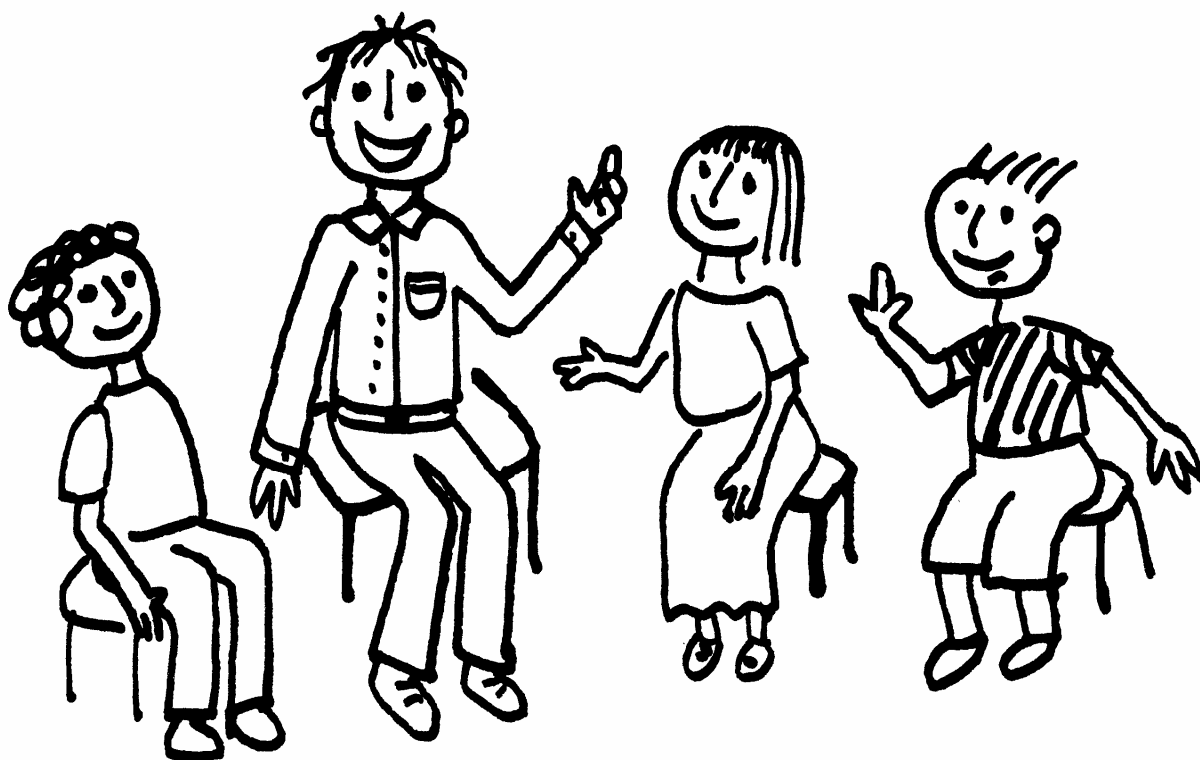
Následující otázky zaměřují pozornost na témata této lekce. Umožňují vybavit si vlastní zkušenosti s danou problematikou. Pomáhají objevit smysl a užitek rozvíjených dovedností.

Pokud si na otázky sami odpovíme, můžeme je s porozuměním položit svým žákům při realizaci této lekce ve vyučování.

- Jaký vztah může mít tvořivost k řešení mezilidských situací?
- Znamená tvořivost v mezilidských situacích, že si lidé dělají, co chtějí?
- Má smysl v každé mezilidské situaci usilovat o tvořivost?
- Lze nějak rozvíjet schopnost tvořivě řešit mezilidské situace?
- Co může člověku přinést, když se bude vědomě snažit být v některých mezilidských situacích tvořivý?

Učitel: „Jak byste tvořivě řešili situaci, ve které chcete někomu za něco poděkovat?“

Žák: „Já bych mu zahrála písničku na kytaru.“

1.4 OČEKÁVANÝ VÝSTUP LEKCE

Žák tvořivě řeší vybrané mezilidské situace, do kterých se dostává.

1.5 TÉMATA A CÍLE LEKCE

TÉMA A – Jak učit žáky tvořivě řešit náročné mezilidské situace, do kterých se dostávají

- Žák sdílí mezilidské situace, do kterých se dostává a které vnímá jako náročné, se svými spolužáky.
- Žák si vyzkouší tvořivými způsoby řešit vybrané mezilidské situace, které vnímá jako náročné.
- Žák zhodnotí, jaký smysl pro něj může mít uplatňování tvořivosti při řešení náročných mezilidských situací.
- Žák popíše nejčastější překážky, které zabraňují kreativnímu řešení náročných mezilidských situací. Dále navrhne, co by při řešení konkrétní mezilidské situace dělal, kdyby chtěl usilovat o její tvořivé řešení.

TÉMA B – Jak učit žáky tvořivě řešit běžné mezilidské situace, do kterých se dostávají

- Žák sdílí běžné mezilidské situace, do kterých se dostává, se svými spolužáky.
- Žák si vyzkouší řešit některé své běžné situace tvořivým způsobem.
- Žák uvede, co mu může přinést, když se bude snažit běžné mezilidské situace, do kterých se dostává, řešit tvořivě.

2 JAK REALIZOVAT TUTO LEKCI

2.1 TÉMA A – JAK UČIT ŽÁKY TVOŘIVĚ ŘEŠIT NÁROČNÉ MEZILIDSKÉ SITUACE, DO KTERÝCH SE DOSTÁVAJÍ

2.1.1 Cíle

- Žák sdílí mezilidské situace, do kterých se dostává a které vnímá jako náročné, se svými spolužáky.
- Žák si vyzkouší tvořivými způsoby řešit vybrané mezilidské situace, které vnímá jako náročné.
- Žák zhodnotí, jaký smysl pro něj může mít uplatňování tvořivosti při řešení náročných mezilidských situací.
- Žák popíše nejčastější překážky, které zabraňují kreativnímu řešení náročných mezilidských situací. Dále navrhne, co by při řešení konkrétní mezilidské situace dělal, kdyby chtěl usilovat o její tvořivé řešení.

2.1.2 Praktická teorie

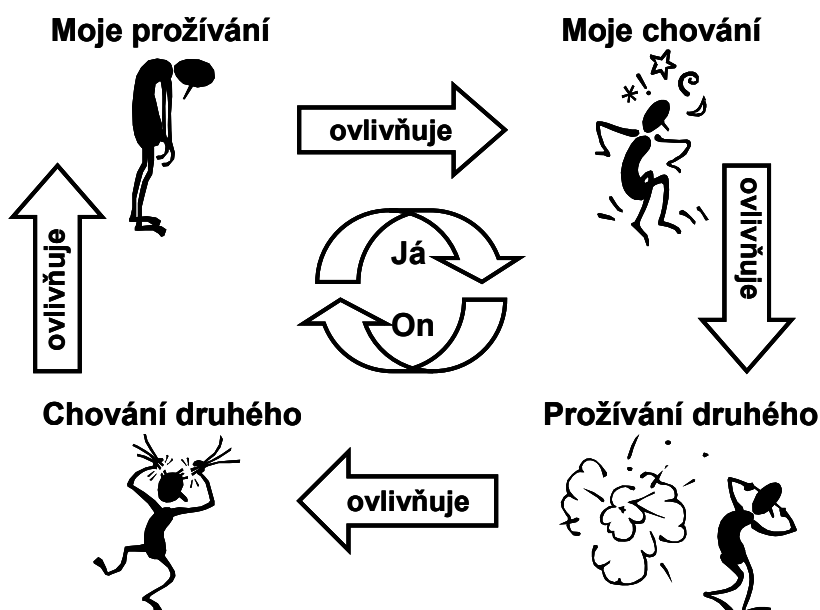
V této kapitole se budeme zabývat prostorem pro tvořivost při řešení mezilidských situací. Půjde nám o to ukázat, co nám tvořivost při řešení mezilidských situací může přinést a kde jsou její meze. Vymezení tvořivosti a její kritéria jsou zpracovány v lekci 5.1.

Kde je prostor pro tvořivost v mezilidských situacích

Prostor pro kreativitu v mezilidských vztazích je dán především ochotou měnit své chování. Každý vztah má nějakou historii a podle ní k němu jeho účastníci přistupují. Často se stává, že jsme nespokojeni s tím, jak se vyvíjejí některé naše vztahy. Naše nespokojenost, pocit nepohody v nějakém vztahu může být impulzem pro tvořivost. Kromě nepříjemných situací je samozřejmě možné rozvíjet svou tvořivost rovněž v „neproblémových“ situacích. Zde potřebu být tvořivý pravděpodobně nebudeme pociťovat tak silně jako v situacích, ve kterých se necítíme dobře. Tady nám tvořivost může přinést to, že se naučíme tyto situace řešit tak, že budeme s jejich zvládnutím spokojenější. Z toho důvodu se nejprve zaměříme na situace náročné.

Jak funguje naše chování v mezilidských situacích

Každá mezilidská situace má několik možných řešení. Odbouráme-li řešení, která jsou pro nás neuspokojivá, zbude nám většinou několik dalších způsobů řešení. Náš výběr řešení je založen na tom, že si během historie vztahu k druhým lidem ukládáme do „škatulek“ v našich hlavách informace, které potom mají na naše chování k těmto lidem zásadní vliv. Tyto škatulky nám na jedné straně umožňují se ve vztazích orientovat, na druhé straně se díky nim dopouštíme řady často neuvědomovaných chyb, které se potom zákonitě odrazí na našem neporozumění si s druhými lidmi. V kterékoliv mezilidské situaci je chování druhých lidí z velké míry ovlivněno naším vlastním chováním.

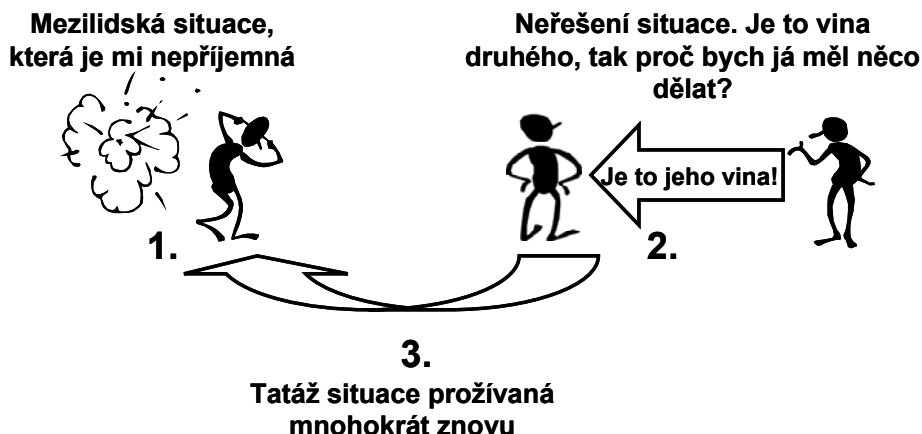

Chceme-li tedy, aby se změnilo chování druhých lidí k nám, měli bychom se pokusit měnit naše chování. Změnou našeho chování k druhému člověku zakládáme šanci pro změnu jeho chování k nám.

Jak se často chováme v náročných mezilidských situacích?

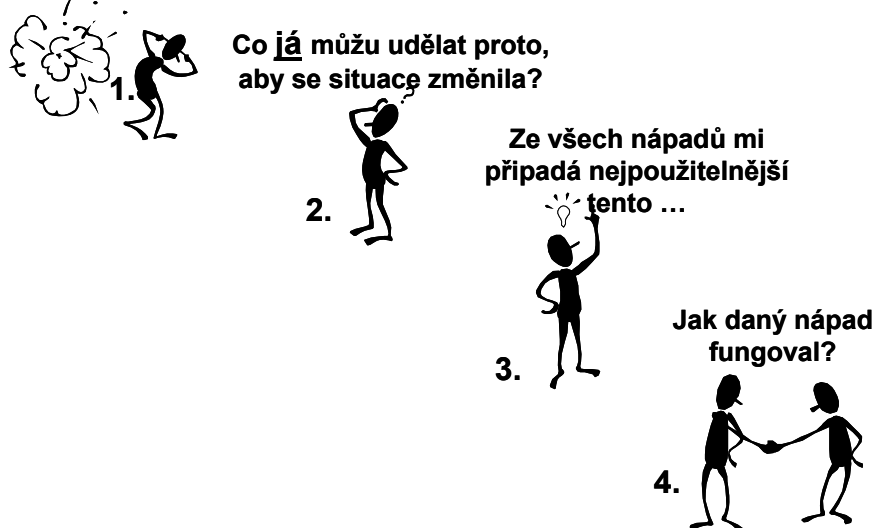
V mezilidských situacích, které prožíváme jako náročné, máme často tendenci hledat vinu především u druhých lidí. Funguje to tak, že nejprve chování druhého vnímáme a potom ho v našich hlavách ohodnotíme. Na základě jednotlivých hodnocení si potom utvoříme obraz o druhém.

Často při tom použijeme povrchní obecné hodnocení druhého (v druhém sloupci níže uvedené tabulky jsou ukázky tohoto způsobu). Řešení mezilidských situací podle tohoto vzorce potom zákonitě vedou k nedorozuměním a následně k jejich opakování. Navíc se tento způsob může stát jakýmsi „pohodlným scénářem“, který později může vést až k tomu, že obecné hodnocení typu: „To je blbec“ začneme univerzálně používat (ať už ho vyslovíme, či nikoliv) na všechny lidi, se kterými při řešení nějaké mezilidské situace dojdeme k nedorozumění.

Na čem je založen tvořivý přístup k řešení náročných mezilidských situací? Tvořivé řešení mezilidských situací je postaveno na tom, že si v takových chvílích řekneme, co můžeme udělat my. Druhé lidi těžko přímo změníme, vždy se ale můžeme pokusit některé věci měnit u sebe. Neznamená to, že bychom měli všechnu vinu za nedorozumění v mezilidských vztazích brát na sebe. Jde jen o to, pokusit se v některých situacích měnit naše chování a sledovat reakce druhých na tyto změny. Chováme-li se tak, usilujeme o obohacení vlastních způsobů řešení těchto situací. Jeden z efektivních způsobů, kterým můžeme reagovat na chování druhých lidí, které je nám nepříjemné, je komunikační zpětná vazba, kterou se zabývá lekce 8.4.

Mezilidská situace, která je mi nepříjemná

V tabulce níže je znázorněn princip často povrchního hodnocení druhého (druhý sloupec). Cílem není tento způsob uvažování, pro který je charakteristická takřka automatická reakce, „vymýtit“. Jde jen o to, pokusit se v některých situacích použít konstruktivní způsoby přemýšlení (třetí sloupec).

<i>Situace</i>	<i>Vina je na druhé straně a s tím já nic nenadělám</i>	<i>Co bych já mohl zkusit udělat?</i>
Spolužák Petr do mne strčil.	Petr je útočný.	▪ Zeptat se ho, jestli to udělal schválně? ▪ Strčit do něj taky. ▪ Říct mu, že mi to vadí. ▪ Kdyby se to opakovalo, říct to někomu z dospělých.
Spolužačka Martina nerozumí tomu, když jí vysvětluji, jak se dostane ke Gábině, která je nemocná.	Martina je hloupá.	▪ Vysvětlit jí to ještě jednou. ▪ Namalovat jí to. ▪ Zeptat se jí, čemu přesně neporozuměla? ▪ Stáhnout jí z internetu mapu. ▪ Říct jí, kde si na internetu může najít mapu. ▪ Nabídnout jí, že můžeme zítra jít za Gábinou spolu.
Spolužák Daniel mi řekl: „Valihrachu“.	Daniel je zlý.	▪ Sdělit mu, že mi to vadí. ▪ Zeptat se ho, proč to dělá? ▪ Zeptat se ho, jestli mu nevádí něco, co dělám já? ▪ Kdyby se to opakovalo, říct to paní učitelce třídní.
Spolužák Teodor si vzal moje pravítko bez dovolení.	Teodor je zloděj.	▪ Vzít mu také něco. ▪ Sdělit mu, že bych chtěl, aby se příště zeptal. ▪ Říci mu, že pokud si bude brát mé věci bez dovolení, nebudu mu pomáhat s matematikou.
Spolužačka Jana prozradila Kláře něco, co jsem jí řekla a chtěla, aby to nikomu neříkala.	Jana je zrádkyně.	▪ Příště jí nic takového neříkat. ▪ Říct jí příště takovou věc jen když slíbí, že to nikomu neřekne. ▪ Poprosit Kláru, aby to neříkala nikomu dál.
Spolužák Pavel hodil plastovou láhev do koše na papíry.	Pavel je ignorant.	▪ Zeptat se ho, jestli je pro něj důležité třídění odpadů. ▪ Požádat ho, aby ji přendal do koše na plasty. ▪ Sám láhev přendat do koše na plasty. ▪ Sdělit mu, proč je pro mě důležité třídění odpadů.

2.1.3 Doporučený postup

- Pokud chceme použít „činnostní rozcvičku“ před zabýváním se tímto tématem, můžeme žáky nechat samostatně, či ve skupinkách dát dohromady co nejvíce tvořivých způsobů řešení některé/některých z následujících situací: Děkování, Prosba, Žádost, Pochvala, Omluva,... . Tyto způsoby potom žáci předvádějí.
- Položíme žákům několik otázek, jejichž cílem je navodit přemýšlení o mezilidských situacích, do kterých se dostávají a s jejichž řešením nejsou spokojeni. Můžeme zde použít některé z následujících otázek:
 - Popište, prosím, stručně nějakou situaci, kterou jste prožili v poslední době a s jejímž řešením jste nebyli spokojeni.
 - Napadá vás nějaká situace, do které se pravidelně dostáváte a s jejímž řešením nejste spokojeni? Jaká?
 - Představte si, že dokážete jednu mezilidskou situaci, do které se dostáváte /jste se dostali/ a s jejímž řešením jste nebyli spokojeni, vyřešit k vaší maximální spokojenosti. Která situace by to byla?
- Necháme žáky dát individuálně dohromady 1 - 2 situace, do kterých se dostávají a s jejichž řešeními nejsou spokojeni. Jedná se o běžné situace z jejich mimoškolního života, které nějak řešili a nebyli s jejich řešením spokojeni. Mimoškolní situace jsou zde zvoleny úmyslně proto, že při práci s nimi je menší šance na odvádění pozornosti od tématu „Tvořivost v mezilidských situacích“ k vyřizování si osobních třenic mezi žáky, které zde není cílem. Pokud je naším záměrem se tvořivosti v mezilidských vztazích dlouhodoběji se žáky věnovat, můžeme samozřejmě později přistoupit rovněž k trénování situací ze třídy. Žáky přitom předem upozorníme, že by mělo jít pouze o situace, které jsou ochotni dále sdílet. Tyto situace by si měl každý žák písemně poznamenat. Při zápisu si stačí poznamenat, kdo v situaci byl a o co šlo.
- Příklad: Já a máma. Šlo o to, že máma chtěla, abych jela na chatu, a já jsem chtěla zůstat v Praze.
- *Varianta A – samostatná práce.* Necháme žáky individuálně přemýšlet, jak jinak by zapsané situace bylo možné řešit. Nejprve si každý žák vybaví, jak danou situaci reálně řešil. Tento způsob si heslovitě zaznamená pod vytvořený popis dané situace.

■ Příklad:

Já a máma. Šlo o to, že máma chtěla, abych jela na chatu, a já jsem chtěla zůstat v Praze kvůli tomu, abych mohla jít s Bárou do kina.

Jak jsem to řešila: Několikrát jsem mámě řekla, že na chatu jet nechci. Nakonec jsme se pohádaly.

- Varianta A - Úkolem každého žáka je navrhnout několik jiných konkrétních způsobů, jak by danou situaci řešil. Je důležité žákům sdělit, že mají zaznamenávat skutečně veškeré nápady, které jim projdou hlavou. Jinak bychom potírali jeden ze základních principů tvořivosti, kterým je plynulost myšlení. Jde o to nenarušovat zpočátku myšlenky žádnými kritérii. Nejprve si tedy každý žák zaznamená všechny způsoby, které ho napadnou. Po vyčerpání všech způsobů si žáci ke každému z nich poznamenají, jaké s sebou daný nápad bude pravděpodobně přinášet klady a jaké zápory. Nakonec se každý žák vyjádří k tomu, jak mu jednotlivá řešení připadají přijatelná.

■ Příklad:

Příklady toho, jak jinak by bylo možné danou situaci řešit:	Možné klady a zápory daného řešení:	Jak přijatelná mi připadají jednotlivá řešení: 0-vůbec; 1-hodně málo; 2-málo; 3-středně; 4-docela dost; 5-hodně
Slíbit mámě, že pojedu na chatu jindy	+ půjdu s Bárou do kina - máma bude asi našťvaná	3
Říct mámě, že už na chatu nikdy nepojedu	+ půjdu s Bárou do kina - máma bude asi našťvaná - někdy na chatu jedu ráda	2
Říct Báře, aby k nám přišla a pomohla mi přemluvit mámu, abych nemusela jezdit na chatu	- mámu to asi nepřesvědčí - Báře se k nám asi nebude chtít	2
Dohodnout se s mámou, jestli by nešlo jet na chatu jen na jeden den	+ kdyby to šlo, budeme obě mít to, co chceme - máma se bude možná zlobit	3

- *Varianta B – práce ve skupině.* Rozdělíme žáky do skupin a necháme je nejprve sdílet jejich situace. Každý zde představí jenom jednu z maximálně dvou situací, které dal dohromady. Úkolem každé skupiny je jednu ze sdílených situací vybrat a společně vymyslet co nejvíce variant /jiných způsobů/ jejího řešení. Nejprve se každá varianta, kterou kdokoliv ze skupiny vymyslí, pouze zaznamenává. Dále se postupuje (stejně jako u individuální varianty 3.A) tak, že každá skupina promyslí možné klady a zápory jednotlivých řešení a ke každému řešení je stručně písemně naformuluje. Nakonec by si měl každý ze skupiny jednotlivá řešení pro sebe obodovat podle toho, jak mu řešení dané situace připadá přijatelné.
- Poznámka: Práci s klady a zápory jednotlivých řešení (prostřední sloupec zde uvedené tabulky) je možné vynechat. Její smysl spočívá v tom, že žáci písemně zformulují kritéria, podle kterých se rozhodují a která většinou probíhají pouze v jejich hlavách. Písemné formulování těchto kritérií může pomoci v přemýšlení o nich. Reálně se nepočítá s tím, že by si žákyně při řešení toho, jestli pojede s mámou na chatu, nebo zůstane doma, sepisovala podobnou tabulku. Její význam spočívá v tom, že pomáhá žákům začít, nejprve alespoň v myšlenkách, experimentovat se svým chováním v podobných situacích. Většinou v nich totiž jednáme automaticky, bez přemýšlení o jiných možných způsobech jejich řešení (viz. praktická teorie k této lekci). Clem je tedy nechat žáky „objevovat“ tvořivé způsoby řešení situací, do kterých se běžně dostávají.
- Tento krok je už společným pokračováním varianty A i B. Řešení jednotlivých situací sdílíme v celé třídě. Pokud žáci pracovali samostatně, necháme je řešení odprezentovat slovně. V případě, že žáci pracovali ve skupinách, můžeme je nechat jedno řešení, které sami vyberou, předvést v krátké scéně. Ostatní řešení pak mohou odprezentovat ústně.
- Po každé prezentaci by měla následovat krátká reflexe, jejímž cílem je nechat žáky přemýšlet o tvořivých způsobech řešení mezilidských situací. Je možné zde použít některé z následujících otázek:
- Jak se vám vymýšlely další možnosti řešení situací, které běžně řešíte jiným způsobem?
- Je běžné, že lidé v situacích, kdy je jim něco nepříjemné, tvořivě přemýšlejí, co mohou oni sami pro zlepšení situace udělat?
- Pokud ne, čím to může být?
- Může mít nějakou výhodu snažit se v nepříjemných situacích tvořivě přemýšlet o tom, co já mohu udělat., aby se situace změnila?
- Pokud ano, jaké?
- Chtěli byste v takové situaci, kterou jste popsali, některý z vámi navržených způsobů řešení použít? Pokud ano, který / proč?

- Může vám něco v životě přinést, když se budete snažit v situacích, kdy je vám něco nepříjemné, přemýšlet o různých možných variantách jejich řešení?
- Pokud ano, co?
 - V rámci reflexe můžeme žákům, formou, kterou uznáme za vhodné, představit části praktické teorie této lekce věnované dvěma základním způsobům řešení nepříjemných mezilidských situací.
 - Pokud se chceme se žáky tvořivostí v mezilidských situacích zabývat hlouběji, můžeme přejít k tréninku uplatňování tvořivosti při řešení situací ve třídě. Je zde možné uplatnit stejný postup jako při práci s mimoškolními situacemi.

2.1.4 Evaluační

- Přesně změřit, nakolik žáci uplatňují tvořivost při řešení mezilidských situací, by vyžadovalo poměrně náročné metody. Chceme-li tedy ve škole smysluplně ohodnotit míru rozvoje tvořivosti žáků, pomůže nám nejvíce pozorování a jejich vlastní schopnost sebereflexe.
- Pozorování tvořivosti: Tvořivost v mezilidských situacích se projevuje schopností měnit své chování, vidíme-li, že je naše chování neefektivní. Chceme-li tedy rámcově posuzovat tuto schopnost u žáků, můžeme jim zadat jakoukoli úlohu náročnou na vymýšlení řady způsobů řešení konkrétních mezilidských situací (viz. seznam aktivit) a sledovat, jakým způsobem budou situaci řešit. Po absolvování takové aktivity je vhodné vést se žáky reflexi. Uvědomění si vlastního prožívání u žáků schopnost tvořivosti posiluje.
- Sebereflexe tvořivosti: Po absolvování kterékoliv aktivity zaměřené na tvořivost v mezilidských situacích (viz. seznam aktivit), je možné nechat žáky, aby sami ohodnotili, nakolik v aktivitě uplatnili vlastní tvořivost. Zde můžeme použít následující otázky:
 - Škála: Kdybych měl vlastní tvořivost během řešení této mezilidské situace ohodnotit od 1-10, dal bych si
 - Na základě čeho jsem se rozhodl pro konkrétní známku, kterou jsem si přidělil? (Co mi konkrétně na mém chování připadalo tvořivé a co nikoliv?)
 - Nakolik bych ohodnotil svoji vlastní schopnost tvořivě reagovat v mezilidských situacích, které jsou pro mne náročné, na škále od 0-5?
 - Nakolik bych na škále od 0-5 já sám chtěl dále rozvíjet svoji schopnost tvořivě řešit mezilidské situace?

2.1.5 Seznam aktivit

Číslo a název aktivity	Stručná charakteristika aktivity	Vzdělávací období
A 1 Jde to i jinak?	V této aktivitě si žáci vyzkoušejí tvořivě řešit mezilidské situace, které vnímají jako nepříjemné.	2,3, po úpravě 1
Zdroj: O.s.Projekt Odyssea		
A2 S tím já nic nenadělám!	V této aktivitě žáci zkoušejí tvořivě řešit mezilidské situace, které jim připadají takřka neřešitelné.	2,3, po úpravě 1
Zdroj: O.s.Projekt Odyssea		
A 3 Zásobník situací	V těchto aktivitách si žáci vyzkoušejí tvořivě řešit náročné mezilidské situace.	1,2,3
Zdroj: BUDÍNSKÁ, H. 1992. <i>Hry pro šest smyslů</i> . Praha, Gamma. s.85.		

2.2 TÉMA B – JAK UČIT ŽÁKY TVOŘIVĚ ŘEŠIT BĚŽNÉ MEZILIDSKÉ SITUACE, DO KTERÝCH SE DOSTÁVAJÍ

2.2.1 Cíle

- Žák sdílí běžné mezilidské situace, do kterých se dostává, se svými spolužáky.
- Žák si vyzkouší řešit některé své „běžné“ situace tvořivým způsobem.
- Žák uvede, co mu může přinést, když se bude snažit tvořivě řešit běžné mezilidské situace, do kterých se dostává.

2.2.2 Praktická teorie

Kromě náročných mezilidských situací má smysl tvořivost rozvíjet rovněž v situacích „běžných“. Význam uplatňování tvořivosti v těchto situacích tkví především v možnosti zkoušet různé modely jednání, které mohou být funkční. Tyto způsoby mohou významně obohatit vlastní rejstřík jednání každého žáka.

2.2.3 Doporučený postup

- Základním principem práce s tímto tématem je zkoušení různých variant řešení běžných situací, do kterých se žáci dostávají.
- Pro naladění zde můžeme použít některá z krátkých cvičení, například:
 - **Pozdrav:** Necháme žáky předvést originální způsoby, kterými by bylo možné zdravít například: spolužáky, dospělé známé lidi, dospělé neznámé lidi ...
 - **Já jsem:** Necháme žáky předvést originální způsoby, kterými je možné se beze slov představit ostatním.
 - **Dárek:** Necháme žáky volně chodit po místnosti. Po tlesknutí žáci vytvoří dvojice společně s tím, ke komu v danou chvíli stojí nejbližší. Úkolem je si ve dvojici postupně navzájem předat imaginární dárek. Dárek by měl být co nejvíc namíru partnerovi ve dvojici. Předávání dárku se děje beze slov. K představení dárku je použito jeho krátké pantomimické ztvárnění.

- Další krok může vypadat tak, že necháme žáky (samostatně, nebo v menších skupinách) nějakou dobu přemýšlet nad tím, jak by bylo možné se chovat v běžných mezilidských situacích, do kterých se dostávají, jinak než obvykle.
- Zde je při zadávání vhodné uvést několik příkladů, aby bylo jasné, o čem se má přemýšlet. Tedy například: zdravení sousedů; děkování za něco spolužákovi; plánování oslavy narozenin; vybírání dárku pro tátu k Vánocům; přemlouvání mámy, aby koupila při nákupu slané brambůrky.
- Dále necháme žáky nové způsoby chování předvést.
- Na závěr je potom možné zařadit diskusi, jejímž cílem je nechat žáky pojmenovat, jak tuto činnost vnímali, co je při tom napadalo a jestli si z toho něco odnášejí pro řešení běžných situací.

Mohou zde padnout například následující otázky:

- O čem pro vás tato činnost byla?
- Jaké to pro vás bylo, když jste se snažili přemýšlet nad tím, jak by bylo možné v běžných situacích jednat jinak?
- Inspirovalo vás to nějak pro vaše jednání v podobných situacích?
- Co si z toho pro své jednání v běžných situacích odnášíte?

2.2.4 Evaluační

Evaluační metody jsou shodné s metodami uvedenými u prvního tématu této lekce na straně 15.

2.2.5 Seznam aktivit

Číslo a název aktivity	Stručná charakteristika aktivity	Vzdělávací období
B 1 Jak já to jen udělám?	V této aktivitě si žáci samostatně vyzkoušejí tvořivě řešit běžné mezilidské situace, do kterých se dostávají.	2,3, po úpravě 1
Zdroj: BUDÍNSKÁ, H. 1992. <i>Hry pro šest smyslů</i> . Praha, Gamma. s. 83, 87.		
B 2 Jak my to jen uděláme?	V této aktivitě si žáci ve skupinách vyzkoušejí tvořivě řešit běžné mezilidské situace, do kterých se dostávají.	2,3, po úpravě 1
Zdroj: BUDÍNSKÁ, H. 1992. <i>Hry pro šest smyslů</i> . Praha, Gamma. s.85, 86.		

3 POUŽITÁ A DOPORUČENÁ LITERATURA

BIRKENBIHL, Vera, F. *Nebojte se myslet hlavou*. Praha: Portál, 2002. 280 s.
ISBN: 80-7178-620-9

BRAGDON, Allen, Fellows, Leonard. *Trénink obou polovin mozku*. Praha: Portál, 2000. 128 s.
ISBN: 80-7178-375-7

BUDÍNSKÁ, H. *Hry pro šest smyslů*. Praha: Gamma, 1992. 127 s.
ISBN: 80-900145-4-2

DISPEZIO Michael, A. *Hlavalamy pro rozvoj kritického myšlení*. Praha: Portál, 2002. 93 s.
ISBN: 80-7178-647-0

GAMON, D., BRAGDON, A.. *Mozek a jak ho cvičit*. Praha: Portál, 2001. 284 s.
ISBN: 80-7178-374-9

HOWARD, P. J. *Příručka pro uživatele mozku*. Praha: Portál, 2005. 396 s.
ISBN: 80-7367-052-6

LOKŠOVÁ I., LOKŠA, J. *Tvořivé vyučování*. Praha: Grada, 2003. 208 s.
ISBN: 80-247-0374-2

MAISEL, E. *Trénink kreativity*. Praha: Portál, 2002. 261 s.
ISBN: 80-7178-677-2

PORTMANNOVÁ, R. *Hry pro tvořivé myšlení*. Praha: Portál, 2004. 120 s.
ISBN: 80-7178-876-7

ŽÁK, P. *Kreativita a její rozvoj*. Brno: Computer Press, 2004. 315 s.
ISBN: 80-251-0457-5

4 PODROBNÝ POPIS VYBRANÝCH AKTIVIT

A1 Jde to i jinak?

Cíl

Žáci si vyzkoušejí tvořivě řešit mezilidské situace, do kterých se dostali a které vnímali jako nepříjemné.

Věk

Tato aktivita je použitelná pro žáky od 10 let věku.

Čas

Na tuto aktivitu je vhodné mít 90 minut. Je možné ji zkrátit na 45 minut, nebo ji realizovat ve dvou oddělených 45 minutových hodinách.

Postup

1. Sdělíme žákům cíl a smysl aktivity. Cílem je vyzkoušet si tvořivě řešit mezilidské situace, do kterých se žáci dostávají a které vnímají jako nepříjemné. Smyslem může být to, že se „objeví“ některá řešení těchto situací, která potom budou prakticky použitelná.
2. Rozdělíme žáky do dvojic. Úkolem každé dvojice je nejprve sdělit si navzájem nejméně jednu situaci, do které se žáci dostali a kterou vnímali jako nepříjemnou. Ze sdělených situací si žáci vyberou jednu, se kterou potom dále pracují. Žáci jsou upozorněni na to, že situace budou později sdílet s ostatními.
3. Dále žáci secvičí krátkou scénku. Scénka by měla zpočátku co nejvěrněji kopírovat vybranou reálnou situaci. Cílem každé dvojice je pokusit se po rozehrání scénky řešit situaci jinak, než jak reálně probíhalo její řešení. Nové řešení by mělo být v dané situaci použitelné (akceptovatelné pro toho, kdo ho použije).
4. Jednotlivé dvojice předvádějí své krátké scénky. Po přehrání každé z nich je možné zařadit krátkou reflexi. Jejím cílem je nechat žáky vyvozovat závěry ze způsobu jejího řešení, případně navrhnout další /jiné/ možné způsoby řešení dané situace. Během této reflexe je možné použít některé z následujících otázek:
 - Co se vám na předvedeném řešení líbilo? A proč?
 - Jak byste případně řešili jinak danou situaci?
 - Dostali jste se někdy do podobné situace? Pokud ano, jak jste ji řešili?
 - Může mít nějaké výhody přemýšlet v podobné situaci nad jinými způsoby jejího řešení, než je ten první, který nás napadne?
 - Pokud ano, jaké?

Poznámka: Před reflexí je možné žákům sdělit, že každý, koho napadne další možnost jak danou situaci řešit, dostane možnost si řešení vyzkoušet. Pokud nebude chtít tuto možnost využít, může řešení pouze popsat. Jinak je jeden člen původní dvojice nahrazen tímto žákem a předvedení situace s jiným řešením probíhá „živě“.

5. Na závěr může proběhnout krátké zhodnocení. Je možné ho udělat například tak, že každý žák může sdělit, co si z dnešní lekce zaměřené na tvořivost v mezilidských situacích odnáší. Zde je možné použít kupříkladu nedokončené věty, které předepíšeme na tabuli a dáme všem možnost na ně odpovědět:
 - Na dnešní lekci zaměřené na tvořivost v mezilidských situacích jsem si uvědomil, že
 - V nepříjemných mezilidských situacích, do kterých se dostávám, je pro mne důležité
 - Během dnešní lekce zaměřené na tvořivost při řešení mezilidských situací jsem nejvíce přemýšlel o

Zdroj: o. s. Projekt Odyssea

A2 S tím já nic nenadělám!

Cíl

Žáci si vyzkoušejí tvořivě řešit mezilidské situace, do kterých se dostávají a které jim připadají takřka „neřešitelné“.

Věk

Tato aktivita je použitelná pro žáky od 10 let věku.

Čas

Na tuto aktivitu je vhodné mít 90 minut. Je možné ji zkrátit na 45 minut, nebo ji realizovat ve dvou oddělených 45 minutových hodinách.

Postup

1. Sdělíme žákům cíl a smysl aktivity. Cílem je vyzkoušet si tvořivě řešit mezilidské situace, do kterých se žáci dostávají a které vnímají jako takřka neřešitelné. Smyslem může být to, že se „objeví“ některá řešení těchto situací, která potom budou prakticky použitelná.
2. Představíme žákům některou mezilidskou situaci, kterou se nám nedaří (dlouho nedařilo) uspokojivě řešit. Jedná se o situace, ve kterých „narážíme“ na to, že se druhý člověk nějak (nám nepříjemně) chová. Toto chování nám vadí.

Například:

- Soused, který mne často upozorňuje na hluk v domě, který já nezpůsobuji.
 - Domovník v našem domě, který si s každým, koho potká, dlouho povídá. Pokud člověk, se kterým si povídá, chce už odejít, začne často hovořit naléhavě.
 - Prodavač v obchodě, do kterého často chodím, protože je nejbližší, mi často vnucuje zboží, které nechci.
3. Necháme žáky ve skupinách (ideálně s počtem 3-5 členů) dát v předem vymezeném čase (například 5 minut) dohromady co nejvíce způsobů, kterými by bylo možné danou situaci řešit. Jedná se o to vymyslet způsoby, které by mohly alespoň pravděpodobně vést ke snížení výskytu chování druhého člověka, které se nám nelíbí. Pracujeme zde s principem uvedeným v praktické teorii tohoto tématu. (Pokud nám vadí nějaké chování druhých lidí, máme v podstatě dvě možnosti. První z nich spočívá v tom, že se s tím naučíme žít. Pokud nám to nejde, nebo se s tím učit žít nechceme, můžeme s tím zkusit něco dělat. Druhého člověka nikdy přímo nezměníme. To, co měnit můžeme, je naše vlastní chování. V některých případech potom na základě změny našeho chování dojde i ke změně chování druhých).

Příklad:

Soused, který mne často upozorňuje na hluk v domě, který já nezpůsobuji.

Nápady:

- Zeptáme se souseda, jestli si myslí, že jsme původcem hluku my? Pokud bude odpověď kladná, požádáme ho, aby na nás v době hluku zazvonil, protože by nás zajímalo, kdo je jeho původcem.
- Řekneme sousedovi, že jsme si hluku též všimli a že je nám rovněž nepříjemný.
- Sdělíme sousedovi, že jsme si žádného hluku nevšimli. Domnívá-li se, že jsme původci hluku my, tak ho poprosíme, aby na nás v takovou chvíli zazvonil.
- Zeptáme se souseda, o jaký druh hluku jde (hudba, vrtačka, hlasitá mluva?). Pokud hluk specifikuje, sdělíme mu, že takovou činnost neprovozujeme.

4. Rozdělíme žáky do dvojic. Úkolem každé dvojice je dát dohromady nejméně jednu situaci podobnou té, kterou představil učitel. Žáci jsou předem upozorněni na to, že dále budou situace sdílet. Jde o situaci, která je zdánlivě neřešitelná, protože „vina“ je na druhé straně. Každá dvojice v zadaném čase (například 7 minut) jednu takovou situaci secvičí tak, aby byla schopna ji co nejvěrněji předvést. (Zde je vhodné nejprve začínat s mimoškolními situacemi, které pro žáky nejsou většinou tak citlivé).
5. Jednotlivé dvojice předvádějí ostatním svoje situace v krátkých scénkách. Úkolem žáků po předvedení každé situace je dát dohromady doporučení pro to, jak danou situaci řešit. Každý, kdo vymyslí nějaký způsob řešení, by měl vždy společně s ním uvést i jeho důsledky (klady a zápory spojené s jeho realizací) /viz. praktická teorie/. Doporučení je možné buďto odprezentovat slovně, nebo předvést opět přímo v simulaci dané situace.
6. Nakonec je možné nechat žáky zhodnotit, co je oslovilo z lekce zaměřené na tvořivost při řešení mezilidských situací. Zde je možné použít následující otázky:
 - Pomohla někomu dnešní lekce nějak v tom, aby lépe řešil nějakou mezilidskou situaci, do které se dostal (dostává)? Pokud ano, jak?
 - Co pro vás rozhoduje o tom, jaké řešení použijete v konkrétní mezilidské situaci?
 - Vidíte nějakou výhodu v cílené snaze přemýšlet o různých způsobech řešení mezilidských situací i tam, kde není velká šance na změnu chování druhých?
 - Pokud ano, jakou?

Další nápady jak rozvíjet tvořivost v mezilidských situacích u žáků:

- Při jakékoli mezilidské situaci, která se odehraje ve třídě, je možné vyzvat její přímé účastníky i „diváky“ k tomu, aby:
 - dali dohromady možné důsledky řešení, které právě zažili /viděli/.
 - dali dohromady další možné způsoby jejího řešení, případně aby uvedli jejich možné dopady.
- Učitel může vyzvat žáky k tomu, aby mu poradili jak řešit nějakou konkrétní mezilidskou situaci.
- Dále je možné vyzvat k tomu, aby posoudili (a své posouzení zveřejnili) důsledky navrhnutého řešení.
- Jednou za čas ve třídě uspořádat „symposium“ tvořivých řešení mezilidských situací, ke kterým ve třídě dochází. Cvičení může probíhat tak, že se nejprve dají dohromady konkrétní situace, ke kterým ve třídě často dochází. Dále je možné postupovat podle kroků uvedených v aktivitě: „Jde to i jinak“.

Zdroj: o. s. Projekt Odyssea

A3 Zásobník situací

■ Náměty pro skupinu dětí

- Žadoníte na kamarádovi, který musí být doma s nemocnou sestřičkou, aby vám půjčil na fotbalový zápas svůj úplně nový míč. Podaří se vám nakonec kamaráda přemluvit a míč si odnesete. Večer se vracíte s poškozeným míčem zpět. Jak se kdo z vás zachová?

(V etudě je nespočet možností k rozhodování, např.: Kdo všechno půjde kamaráda přemlouvat a proč; půjčit míč, nebo dokonce opustit sestru a jít na zápas s ostatními; co s poškozeným míčem; kdo to půjde oznámit kamarádovi a jak; jak se zachová kdo ze skupiny, jak majitel míče; jednání chlapce se sestrou před a po návratu kluků.)

- Stojíte ve frontě na vstupenky, jeden z vás předbíhá.

(Ujasnit si, o jaké vstupenky jde, jakou má kdo náladu, jaké časové možnosti, jak se chová ten, kdo předbíhá, zda jde o posledních několik vstupenek, či jen o obyčejné předbíhání, proč vlastně předběhl ostatní.)

BUDÍNSKÁ, H. 1992. *Hry pro šest smyslů*. Praha, Gamma. s. 85

B1 Jak já to jen udělám?**HE - situace a vztahy SITUACE A PŘÍBĚHY 78****■ Situace**

- ☐ Otevřeš dveře a zažiješ za nimi překvapení (milé? nemilé? jaké?)
- ☐ Vzpomeneš si na poslední chvíli, že jsi měl něco koupit v krámě než zavřou, hledáš tašku, peníze, konečně můžeš vyrazit a zjistíš, že ti "vtipný" sourozenec zašil oba rukávy u kabátu (vzteky? humor? znechucení? apatie?)

■ Příběhy

- ☐ K popelnici přicházejí postupně různí lidé a vysypávají do ní různé věci - minipříběhy na charakterizaci postav.
- ☐ Na výstavě obrazů - studie typů jednotlivých návštěvníků.
- ☐ Telefonní budka - příběhy s telefonováním.

BUDÍNSKÁ, H. 1992. *Hry pro šest smyslů*. Praha, Gamma. s. 87

HE - situace a vztahy ŘEŠENÍ SITUACÍ 75**■ Náměty pro jednotlivce**

- ☐ Rozbiješ mamčin nejmileší hrneček. Jak se zachováš?
- ☐ Učíš se do školy, nejde ti to, objevíš v knize malé překvapení - vzkaz od kamaráda s lístkem do kina. Co podnikneš?
- ☐ Jdeš koupit mamince k narozeninám drahý dárek, na který sis dlouho šetřil. Vybíráš ho ve výloze a najednou zjistíš, že nemáš peníze - asi jsi je ztratil. Totéž - ale ztrátu peněz zjistíš, až když máš dárek zabalený.
- ☐ Omyly: omylem jsi pozdravil - omylem jsi plácl někoho po rameni - omylem jsi někomu vynadal.
- ☐ Vracíš se z tábora do prázdného bytu (vaši jsou ještě na dovolené) a zjistíš, že jsi ztratil klíče. Co uděláš?

BUDÍNSKÁ, H. 1992. *Hry pro šest smyslů*. Praha, Gamma. s. 83

B2 Jak my to jen uděláme?

HE - situace a vztahy V Z T A H Y

77

■ Srážka

Srážka dvou dětí na školní chodbě, ve třídě, v bytě, na koupališti, v metru, v autobuse, na schodech, v klubovně apod. (*Jaká srážka? Proč k ní došlo? Situace se bude vyvíjet podle toho, jakou mají oba náladu, zda to budou kamarádi nebo rivalové, zda půjde jen o hloupost nebo vážný konflikt, o srážku slovní či fyzickou. Jak se zachová okolí - přihlížející?*)

■ Nový spolužák (spolužačka)

První setkání buď přímo ve třídě, nebo před školou u zábradlí. (*Jak proběhne, v jaké atmosféře, situaci, zájmu zúčastněných?*)

■ Nečekané setkání

Setkání dvou přátel - nepřátel - lhostejných. (*Vlastní nápady dětí na možnosti vztahů, na možnosti místa nečekaného setkání, na možnosti jednání obou v okamžiku, kdy k setkání došlo.*)

BUDÍNSKÁ, H. 1992. *Hry pro šest smyslů*. Praha, Gamma. s. 85

- Před vyučováním se skupina vtipálků domluví a "vpašují" jednomu spolužákovi do aktovky kotě. Ostatní ve třídě o ničem nevědí. Všichni se chystáte na první hodinu,. Objeví postižený kotě před příchodem učitele? Vtipálci se samozřejmě snaží, aby se to nestalo - z toho může vzniknout mnoho různých (i komických) situací.

■ Hledání zajímavých situací v daném prostředí

- K čemu by mohlo dojít: u malého táboráčku, u strážního ohýnku, při cestě vlakem, večer na schodišti, na návštěvě u kamaráda, ve školním kabinetu, na školní zahradě atd. (*Objevovat nové možnosti a situace ne zcela běžné, i když pravděpodobné a společně vymýšlet jejich řešení.*)

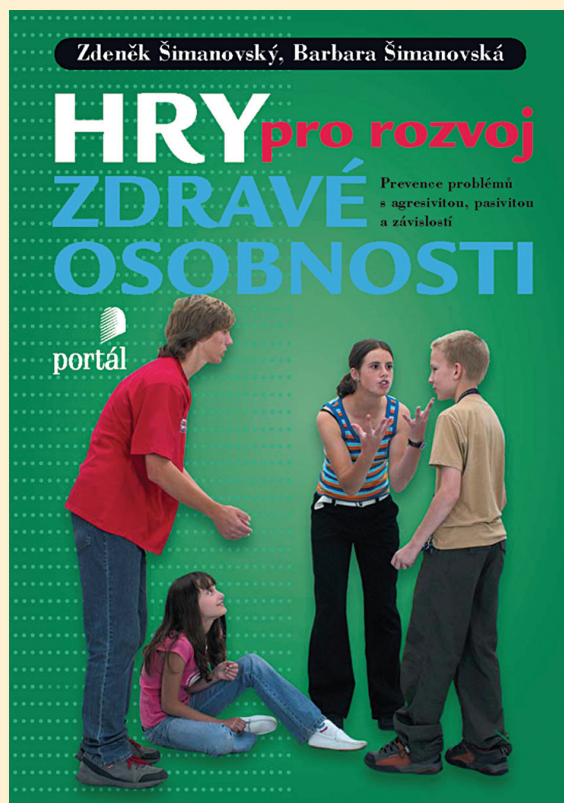
■ Nedorozumění

- Ve dvojici nebo v celé skupině podle vlastních námětů dětí. (*Komické, zbytečné, vážné - podle situace a postav. Dojde k vysvětlení a urovnání?*)

■ **Čí to byl nápad?**

- Skupina dětí něco podnikla (co?) a ukázalo se, že to byl výborný nápad, něco se podařilo, všichni mají radost. Začne je zajímat, kdo na nápad vlastně přišel.
- Skupina dětí něco podnikala a ukázalo se, že to byl špatný nápad, na který nějak doplatila (co to bylo za akci, jak dopadla?). Děti se dohadují, kdo na ten nápad vlastně přišel. *(V obou případech by etudy měly dospět k nějakému závěru.)*

BUDÍNSKÁ, H. 1992. *Hry pro šest smyslů*. Praha, Gamma. s. 86

Z. Šimanovský, B. Šimanovská

Hry pro rozvoj zdravé osobnosti

Prevence problémů s agresivitou, pasivitou a závislostí

Kniha je bohatým zásobníkem informací, her a metod, které mohou účinně pomáhat při vytváření zdravé osobnosti dětí a mládeže. Zlepšují komunikaci, vztahy ve skupině a zvyšují vzájemné pochopení a schopnost obrany proti manipulaci. Účastníci her aktivně překonávají překážky a řeší sami nebo ve skupinách modelové situace týkající se vztahů mezi lidmi, přežití, první pomoci, reklamy, závislosti, nakládání s penězi, ochrany přírody apod. Osvojené formy jednání a prožívání působí jako silná prevence problémů s závislostí, pasivitou a agresivitou.

brož., 160 s., 185 Kč

S. Hermochová, J. Neuman

Hry do kapsy VI

Náměty na sociálně psychologické, motorické a kreativní hry. Kniha obsahuje témata: pocity, vztahy v rodině a mezi lidmi, komunikace, pozorování, představivost a další.

brož., 96 s., 125 Kč

J. Neuman, M. Wagenknecht

Hry do kapsy VIII

Osmý díl obsahuje kromě jiných her také složku společenských her s Wamda-kartami, které rozvíjejí logiku a kombinační schopnosti hráčů. Jsou zde i jednoduché návody na malování na sklo, hedvábí, savování aj.

brož., 96 s., 125 Kč

Jan Neuman, Miloslav Wagenknecht
Ilustrace Jan Smolík

HRY do kapsy VIII

J. Neuman

Dobrodružné hry a cvičení v přírodě

Soubor s téměř 200 náměty na nejrozumnější typy her představuje všestranný program pro pobyt v přírodě. Tradiční zásobu her učitelů a vedoucích obohatí kniha nejen o náměty na hry, ale především o nový způsob motivování hráčů a hodnocení her. Největším přínosem uvedených činností je důraz na spolupráci, vzájemný kontakt, důvěru a řešení problémů. Úvodní část pojednává o významu hry a dobrodružství ve výchově a při rozvoji osobnosti a vzájemných vztahů ve skupině. Seznamuje také s novými trendy, vysvětluje základní pravidla pro přípravu a vedení her i zásady bezpečnosti. Hlavní část knihy tvoří hry, které představují všestranný program pro pobyt v přírodě, mnohé z nich však lze hrát i v místnosti. Hry seznamovací, kontaktní, soutěživé, rozvíjející vzájemnou důvěru, orientované na řešení problémů, ekohry, dramatizace zážitků a závěrečné ceremoniály pomáhají z pobytu v přírodě vytěžit přínosné a nezapomenutelné zážitky.

brož., 328 s., 229 Kč

OBSAH

Cesta k dobrodružné výchově
Příprava a vedení dobrodružných her
Reflexe
Seznamovací hry
Zahřívací a kontaktní hry
Hrátky a zábavné soutěžení
Hry na rozvoj důvěry
Iniciativní a týmové hry
Hry na rozvoj komunikace a spolupráce
Hry a cvičení v přírodě
Ekohry
Závěrečné hry a ceremoniály

Mgr. Michal Dubec
TVOŘIVĚ ŘEŠÍME MEZILIDSKÉ SITUACE

© Projekt Odyssea, 2007
www.odyssea.cz

ISBN 978-80-87145-13-5